

מהדורת סיבוגי

זה ספר

תולדות שמשון המבואר

על מסכת אבות

אשר אין חקר וחבר גבר בעוז, האדם הגדול בענקים, ידיו רב לו בנגלה ובנסתר, ודבריו מדבש מתוקים, כל הוגה בהם שפתים ישק ויתן מעדנים לנפשו, חכו ממתקים, ה"ה התורני המופלא חסיד ועניו החכם הכולל המרומם על כל ברכה ותהלה המקובל האלהי כמוהר"ר

שמשון חיים נחמני זלה"ה

אשר מקדם האיר והבריק זוהר חכמתו בארץ מולדתו ערי מודונא יע"א ועוד הופיע וזרח אור תורתו בעיר פיזא והרביץ תורה בעיר סיינא יע"א ולע"ע בעיר ריגי"ו יע"א.

(נוסח דפ"ר שנדפס בחיי המחבר)

ועתה יוצא לאור

עם ביאורים יקרים משולבים בדבריו המאירים, בתוספת מקורות וציטונים, והרחבת הענינים הנושאים ונותנים בדבריו. הכל במהדורה חדשה ומפוארת, מאירת עינים, מוגהת בהגהה מדויקת ומתוקנת, נוספו אלפי מראי מקומות וציטונים, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, הקטעים חולקו לפסקאות קצרות, נוספו סימני פיסוק וניקוד, בתוספת כותרות משנה ובמעלות רבות

על ידי מכון 'אור לישרים' - ירושלים

שע"י ישיבת 'אביר יעקב'

'אור מאיר ושמה' נהריה

שנת תשפ"ו לפ"ק

תולדות נשמתו המבואר

להחכם רבי שמשון חיים נתמני זצ"ל

יוצא לאור על ידי
מוסדות אביר יעקב נהריה
מכון אור לישרים ירושלים
בראשות הרב שלמה אביחצירא שליט"א

עורך ראשי
הרב מנחם מנדל פומרנץ

מבקר אחראי	עורך אחראי
הרב אהרן פישר	הרב זושא דינקלס

עורכים ומבקרים

הרב נתנאל וולנר

הרב הלל טאבק	הרב משה בן ציון אושפיזאי
הרב נתן צבי כהן	הרב שמואל אירנשטיין
הרב משה סגל	הרב יהושע בלינינסקי
הרב יקותיאל יהודה פלדמן	הרב שמואל דרברמדיגר

עימוד: הרב שמואל סאמט

נסדר ע"י ממלכת התורה "עוז והדר"
בנשיאות הגאון הצדיק רבי יהושע לייפער שליט"א
אב"ד "באר משה" מאנסי

הפצה והזמנות: 'היכלי תורה'

באירופה:	באר"ב:	בארץ ישראל:
tel. 44-191-430-0333	tel. (718) 437-0054	טל'. 02-9924603
fax. 44-191-430-0555	fax. (718) 437-3514	פקס. 03-5435884

כל הזכויות שמורות ©

לישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמחה נהריה
רח' אביר יעקב 27
נהריה

הואיל ומושקע במהדורה זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל ע"פ הזכויות בכל המדינות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית או אחסנה במחשב או מאגר כל שהוא כל חלק מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס ובהוספות. הספר נמכר רק על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין. ושארית ישראל לא יעשו עולה.

נדפס בארץ ישראל
על נייר חו"ל
שאין בו חשש חילול שבת

Printed in E. Israel

הארות והערות יתקבלו בברכה
מכון אור לישרים
רח' יוסף חכמי 30 ירושלים
פקס: 03-5423180

כל ישראל יש להם חלק

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאֲמַר (ישעיה ס כא) 'וְעַמְּךָ בְּלֶם צְדִיקִים, לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, נָצַר מִמֶּעֵי מַעֲשֵׂה יָדֶי לְהַתְּפָאֵר':

תולדות שמשון

בטעם לשבח על מה שנהגו כל ישראל ה' ישמרם לשנות פרקי מסכת אבות מדי שבת בשבתו בין פסח לעצרת, פי הזמנה מילתא היא, להכין עצמם בהכנה דרבה לקבל התורה הקדושה, האי יומא דקא גרים לאשר בשם ישראל יכנה, יום חג העצרת הקדוש.

טעם לימוד מסכת אבות בין פסח לעצרת

'איר האור והטוב ה'צפון, פי רצה הקדוש ברוד הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, תהלה לכל חסידיו לכני ישראל עם קרובו, שאפלו שיהתן ומנהגן צריכה תלמוד. הטיבו כל אשר דברו המפרשים

ביאורים

ללמוד פרקי מסכת אבות מדי שבת בשבתו - בכל שבת ושבת שבין חג פסח לעצרת - לחג השבועות, פי הזמנה והכנה מילתא - דבר גדול היא, ובזמן זה שבין פסח לעצרת חובה על ישראל להכין עצמם בהכנה דרבה - הכנה גדולה, כדי שיהיו ראויים לקבל את התורה הקדושה בחג השבועות, אשר האי יומא - אותו היום של קבלת התורה, הוא היום דקא גרים - שגורם להתעלות לאשר בשם ישראל יכנה - לכל איש מישראל, יום חג העצרת הקדוש.

טעם לימוד מסכת אבות בין פסח לעצרת

'איר האור והטוב ה'צפון לצדיקים לחיי העולם הבא, פי רצה הקדוש ברוד הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, תהלה לכל חסידיו לכני ישראל עם קרובו של ה', שאפלו שיהתן - שיחת החולין שלהם ומנהגן שאינו הלכה גמורה צריכה תלמוד ויש לדקדק ולעיין בהם. והנה, הטיבו כל אשר דברו המפרשים כמה שאמרו טעם לשבח - סיבה טובה על מה שנהגו כל ישראל ה' ישמרם לשנות -

מקורות וציונים

לעולם הבא כדי להפיס דעת עמי הארץ מתחילין באותה בבא והוא ראשית פרק אחרון של מסכת סנהדרין, ויש מקומות שאומרים שני פרקים בכל שבת ושבת, ומקומות שאין אומרים רק פרק אחד והכל לפי המנהג.

ז. ע"פ הגמרא (סנהדרין מז).

ח. ע"פ הגמרא (ביצה ד).

ט. ע"פ הכתוב בישעיה (מד ה).

י. בגמרא (פסחים סח): רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא, אמר, אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא. וברש"י: תילתא, שלישי לבטן, ומוחבר הוא. עבדי לי, היה מצוה לאנשי ביתו להכין לו סעודה. אי לאו האי יומא, שלמדתי תורה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף, ומה ביני לבינם.

יא. ראה במדרש שמואל (הקדמה): ראשונה ראוי ליתן טעם למה שנהגו לקרות מסכתא זו בין פסח לעצרת. ומצאתי כתוב בזה ז"ל, למה נהגו בכל המקומות לקרותה בימים שמחג המצות ועד עצרת פרק בכל שבת, מטעם לפי שמכאן מתחיל הזמן להתחמם ומתעוררים התאוות הגופניות ויצר הרע מתחיל להשתרר ולהתגבר ומסכתא זו מלאה תוכחות ומעוררת האדם לרדוף אחר כל מדה טובה ומגברת יצר הטוב על יצר הרע לכן תקנו ללמדה בימים האלו ומשלי גם כן לזאת הסבה, עכ"ל.

ועוד מצאתי כתוב, לפי שבעצרת ניתנה התורה והולמד תורה צריך לדעת קודם דרך למודה ואין יתנהג בה אחר למודה לכן תקנו ללמדה קודם עצרת כדי שיהיה לב כל אחד מישראל מוכן לקבל התורה בלב

א. במשנה (מכות כג): רבי חנייא בן עקישיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר (ישעיה מב כא) 'ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר'. וברש"י: לזכות את ישראל, כדי שיהו מקבלין שכר במה שמונעין עצמן מן העבירות לפיכך הרבה להן שלא היה צריך לצוות כמה מצות וכמה אזהרות על שקצים ונבלות שאין לך אדם שאינו קץ בהן אלא כדי שיקבלו שכר על שפורשין מהן.

ב. ע"פ הכתוב בתהלים (קמח יד).

ג. ראה בגמרא (ע"ז טו): אפילו שיחת חולין של ת"ח צריכה תלמוד, שנאמר (תהלים א) 'עלה לא יבול'. וברש"י: שיחת חולין, של חכמים צריכה תלמוד כדי להתלמד לדבר בלשונם שהוא בלשון נקיה ועושר ומרפא. 'עלהו', הוי דבר קל שבאילן, וכתוב 'לא יבול', כלומר לא ילך לאיבוד.

ד. ע"פ הכתוב בדברים (ה כה).

ה. מליצה ע"פ הגמרא (ע"ז לוט).

ו. ראה ברמ"א (א"ח סי' רצב ס"ג): ונהגו שלא לקבוע מדרש בין מנחה למערב (טור), אבל אומרים פרקי אבות בקיץ ושיר המעלות בחורף, וכ"מ לפי מנהגו.

ובכלבו (סי' מ): מנהג בכל ארץ אשכנז לומר מסכת אבות בקיץ ובחורף, ויש מקומות שאומרים אותן מפסח עד שבועות ולא עוד, ויש מקומות שאומרים אותן משבועות ועד סוכות, ויש מקומות שאומרים אותן ומשבת וישמע יתרו עד שבת מסעי וסימן ממתן תורה ועד משה תורה משה קבל תורה, והכל לפי המנהג, וכל פעם ופעם מתחילין קודם הפרק כל ישראל יש להם חלק

דרך ארץ קדמה לתורה

עַל דֶּרֶךְ שְׁמִיעַ בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ וְאַל תַּפְּשׁ תּוֹרַת אֲמֹדָּה (משלי א ט), וְאִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ אֵין תּוֹרָה, דֶּרֶךְ אֶרֶץ קְדָמָה לַתּוֹרָה בְּנֹדָע.

טעם לימוד משנת 'כל ישראל' קודם הלימוד

אָבִיךָ רְאִינוּ וְהִנֵּה מְנֹרַת זָהָב בְּלֶה וְגִלְגָּה עַל רֵאשִׁיתָהּ, מְמוֹשְׁנַת כָּל יִשְׂרָאֵל, וּמְקוּמָה נִצְבָּה לְעֻמַּתָּהּ בְּפֶרֶק אֶחָד עֶשְׂרֵי דְסִנְהֶדְרִין (ז), וְמָה רָאוּ עַל כִּכָּה, וְעִדִּין צְרִיכִים אֲנִי לְמוֹדָעִי.

ביאורים

דרך ארץ קדמה לתורה

וההכנה הנצרכת לקבלת התורה היא **עַל** דֶּרֶךְ מה שנאמר (משלי א ח) **'שִׁמֵּעַ בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ וְאַל תַּפְּשׁ תּוֹרַת אֲמֹדָּה'**, וְאִם אֵין בְּאִדָּם דֶּרֶךְ אֶרֶץ בִּהְכֹרַח שְׁגַם אֵין בּוֹ תּוֹרָה ז', כִּיֹּן שְׁדֶרֶךְ אֶרֶץ קְדָמָה לַתּוֹרָה בְּנֹדָע ז'.

טעם לימוד משנת 'כל ישראל' קודם הלימוד

אָבִיךָ רְאִינוּ וְהִנֵּה מְסַכַּת זוֹ הִיא בְּבַחֲנֵינָה מְנֹרַת זָהָב בְּלֶה וְיֵשׁ לָהּ גִלְגָּה - סֶפֶל גְּדוֹל עֵגוּל עַל רֵאשִׁיתָהּ ז',

שְׁקוּדָם לִימּוּדָה נוֹהֲגִים יִשְׂרָאֵל לְלַמּוֹד מְמוֹשְׁנַת כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמֹר (ישעיהו ט כא) 'וְעַמְךָ כּוֹלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נִצֵּר מִטַּעֵי מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לְהַתְּפָאֵר'. וּמְקוּמָהּ שֶׁל מִשְׁנֵה זוֹ אֵינוֹ בְּמַסַּכַּת אַבּוֹת כֻּלָּל, אֵלָא מְקוּמָה נִצְבָּה לְעֻמַּתָּהּ בְּפֶרֶק אֶחָד עֶשְׂרֵי דְסִנְהֶדְרִין (ז), וְאֵין מוֹבֵן מָה שִׁיכּוּתָהּ לְמַסַּכַּת אַבּוֹת, וְמָה רָאוּ עַל כִּכָּה י"ב - מְדוּעַ יִשְׂרָאֵל נוֹהֲגִים לְלַמּוֹדָה קוּדָם לִימּוּד מַסַּכַּת אַבּוֹת י"ג, וְעִדִּין צְרִיכִים אֲנִי לְמוֹדָעִי - לְבַאֵר אֶת הָעֲנִין יוֹתֵר.

מקורות וציטוטים

י"ד. ע"פ הכתוב בזכריה (ד ב).
טו. ע"פ הכתוב באסתר (ט טו).

זו. ראה במדרש שמואל (הקדמה): ראוי ליתן טעם למה שנהגו להקדים משנת כל ישראל בתחלת המסכתא הזאת. והנה הרב רבי משה אלמושנינו ז"ל כתב בזה ז"ל, למה תקנו ונהגו להקדים משנת כל ישראל וכו' בתחלת המסכתא הזאת, ולא עוד אלא שנהגו לאמרה בתחלת כל פרק ופרק מהם מדי שבת בשבתו. אמנם להחיר הספק הזה נקדים הקדמה והיא כי לכל פעולה שיפעל האדם ראוי להקדים אליה התכלית המתכוין בה אשר היא תחלת תכלית המחשבה וזולת זה הוא פועל בטל מלבד זה אם ירצה האדם להנהיג לחבירו בדרך אחר לא יודיעהו תחלה תכלית הדרך ההוא לא ילך בה בשמחה ובטוב לבב רק בדאגה ובעצבון בהיותו בלתי מצויר תכלית פעולתו וצריך עוד לידע בתחלת הפעולה השלמה קלות השגתו כי כפי קלות השגת התכלית תגדיל שמחת הפועל אותה וכפי שיעור וגודל השמחה יהיה הזריזות והתנועה אליו על כן ראו מתקני קריאת המסכתא הזאת בזמן הנזכר להקדים התכלית וקלות השגתו בעשיית הפעולות השלמות וקיום המוסרים בכל פרק ופרק מהפרקים הנזכרים והוא השגת החיים הנצחיים והם חיי העוה"ב ואמר שכל איש אשר בשם ישראל יכונה לא תמנע ממנו השגת העוה"ב. וזה שאמרו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא כי ישראל היא שם מורה על שלמות ויושר שכל האיש הישראלי, עד כאן לשונו.

ועוד אני אומר טעם אחר לזה, כי בהיות שכל המוסרים הללו ניתנו למשה מסיני והאדם צריך לקיימם ואפשר שכשישמע האדם יכבד עליו עול כובד המשא ואולי יתיאש מן הרחמים בחשבו שלא יזכה לחיי העולם הבא עד שיקיים כל מילי דאבות ויראה בעיניו כי אפי' מעט מזעיר ממילי דאבות קשה לקיימם לאדם וכ"ש כולם ויתיאש לומר שאי אפשר לו לזכות לחיי העוה"ב לכן הקדימו הבבא הזאת ללמד דעת את העם שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ואף אם לא יקיימו כל מילי דאבות שאי אפשר לכל ישראל שיקיימו את כלם ואפ"כ יש להם חלק לעולם הבא. ובדאי לא פליגי תנאי דכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא עם התנאים ששנו במסכתא זו ומה שדברו במסכתא זו הוא להישיר את האדם כדי שיהיה חסיד שהוא לפניו מן השורה. וכן דייקו רז"ל בדבריהם שאמרו מאן דבעי למהוי חסידא וכו', ולעולם אף מי שלא יקיים כולם יש להם חלק לעולם הבא.
יז. ע"פ הגמרא (שבת נה).

שלם ולהתנהג בה כדת וכשורה, עכ"ל. כענין 'ראשית חכמה יראת ה'" (תהלים קיא ז), כי לעולם יש התחדשות קצת מן המציאות הראשון, ואנו מוונים בימים הללו ספירת העומר שהיא דוגמת ספירת ימי נדה ובעצרת נפסקה הזוהמא ואנו מוכינים לקבל התורה ועיקר הטהרה הוא היראה כענין יראת ה' היא אוצרו וכענין כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו. ואני אומר כי בהיות הימים הללו ימי דין כי באלו הימים מתו תלמידי ר"ע מורה היות זמן שמדת הדין מתוחה בעולם ולכן כל אדם ירא וחרד ויכנסו דברי המורים והתוכחות הללו בלבם ואף גם זאת כי האדם נכנע קצת באלו הימים שנוהג בהם מנהג אבולת שנהגו העולם שלא להסתפר באלו הימים וגם שלא לישא אזה המסכתא בימים הללו יותר מכל ויתנהג על פי מדות הללו ששנו בו המסכתא בימים הללו יותר מכל ימות השנה והלואי בהכנת הזמן יכנע מעט מזער לבבו הערל וכו'.

ואפשר עוד, כי בהיות בזמן הזה תגבורת הדם וכל בני אדם נוהגים להקזיז דם ומתרפאים בימים הללו, משום דימי הקיץ הם יותר מעותדים לחלאים, והנה מנהג זה ראוי למתנהגים על פי טבע העולם אבל עם בני ישראל שהם מתנהגים על פי התורה אינם מתרפאים רפואת הגוף אלא רפואת הנפש ובזה תעלה ארוכה ומרפא גם אל הגוף כענין כל המחלה אשר שמתי מצרים לא אשים עליך אם שמוע תשמע לקול ה' ולכן קורין מסכתא זו באלו הימים שכלה מוסרים ומדות טובות לשמור ולעשות וזה יהיה רפואת לגופם ושקוי לעצמותם וכו'.

ועוד אפשר לומר, כי בהיות שבימים האלה נודע בעולם אם השנה היא מבורכת או לא כי הוא קרוב לזמן הקציר וכבר כל אדם יודע אם יהיה לו תבואה רבה או מועטת וכן כל שאר הפירות התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר הנצו הרמונים והזית הוציא פרח וכן כל השאר ולכן אם תהיה השנה מבורכת יש לו להודות לה' כי טוב ושלא לכפות בטובתו יתברך וגם אם אין השנה מבורכת יכנע לבבו וישוב אל אלהיו וירחמנו.

יב. במשנה (הלן פ"ג מ"יז): רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה. וברבינו יונה: אם אין דרך ארץ אין תורה, רצה לומר שצריך תחלה לתקן את עצמו במדות, ובזה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות. לא שילמוד התורה ואחר כך יקח לו המצות, כי אי אפשר.

יג. במדרש (ויק"ר א ט): א"ר ישמעאל בר רב נחמן, עשרים וששה דורות קדמה דרך ארץ את התורה, הדא הא דכתיב 'לשמור את דרך עץ החיים', 'דרך' זו דרך ארץ ואח"כ 'עץ החיים' זו תורה.

טעם אריכות לשון המשנה

והואיל ואתאי לידן נימא בה מילתא,
במה שהקדימו המפרשים לשאל
ולחקר, מה צריך היה לו לתנא להביא סוף
הפסוק 'נצר מטעי מעשה ידי להתפאר',
דהא מרישיה דקרא 'עמך בלם צדיקים
לעולם יירשו ארץ', דהינו ארץ החיים, שפיר
שמעינן מינה שכל ישראל יש להם חלק
לעולם הבא.

שייכות תחילת הכתוב לסופו

והפסוק עצמו, איך מקשר ראשו עם סופו,

ביאורים

ישראל בלבד חלק ה' ולא האומות

ונראה שפירוש דבריהם הינו, שמתחלה הקדים התנא
ואמר **שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא,**
והיינו דוקא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ולא
העכו"ם, שלאומות העולם אין חלק לעולם הבא. טעם
הדבר הוא כי ישראל הם חלק ה' עמו"ס - חלקו של
ה', שהם נקראים חלקו המיוחד, כמו שאנו מברכים
בברכה שנתקנה על הרואה חכמי ישראל ומלכי
ישראל, שמברך על ראייתם 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
העולם שהחלק מהחכמתו ליראיו, וברכת 'ברוך אתה ה'
אלהינו מלך העולם שחלק מהכבודו ליראיו, אמנם על
ראיית חכמי ומלכי העכו"ם אין מברכים 'שחלק, אלא
אנו אומרים 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן
מחכמתו לבשר ודם, או 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
העולם שנתן מכבודו לבשר ודם'.² וטעם החילוק בין
ישראל לאומות הוא, לפי שרק ישראל נקראים חלק ה'
ולכן מברכים עליהם 'שחלק, אך הם - אומות העולם
אינם חלקו של הקדוש ברוך הוא, ולכן מברכים
עליהם שנתן'.³

טעם אריכות לשון המשנה

והואיל ואתאי לידן נימא בה מילתא - כיון שהודמן
הדבר לדינו נאמר בו דבר, בביאור מה
שהקדימו המפרשים לשאל ולחקר, מה צריך היה לו
לתנא שם להביא גם את סוף הפסוק 'נצר מטעי מעשה
ידי להתפאר', דהא מרישיה דקרא - שהרי כבר
מתחילת הפסוק שאמר 'עמך בלם צדיקים לעולם
יירשו ארץ', דהינו שכל ישראל יירשו את העולם הבא
שנקרא ארץ החיים, שפיר שמעינן מינה - למדים כבר
ממנו בפירוש שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא'.¹

שייכות תחילת הכתוב לסופו

ואמנם, יש לדקדק בלשון הפסוק עצמו, איך מקשר
ראשו - תחילתו עם סופו, ומה השייכות בין
תחילת הכתוב ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ,
לסיום הכתוב 'נצר מטעי מעשה ידי להתפאר'. וכן יש
להבין עוד, מהו טעם הקרי פתיב שבמלת 'מטעי'
דהקרי הוא 'מטעי, אולם 'מטעי' פתיב - הלשון
הכתובה היא 'מטעי'.

מקורות וציונים

ב. בגמרא (ברכות נח:). תנו רבנן, הוואה חכמי ישראל אומר ברוך
שחלק מחכמתו ליראיו. חכמי אומות העולם אומר ברוך שנתן
מחכמתו לבשר ודם. הוואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו
ליראיו, מלכי אומות העולם אומר ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם.
בא. ראה במהרש"א (שם): ברוך שחלק מחכמתו כו'. לגבי חכמי
ישראל אמר שחלק מחכמתו לפי שהם חבל נחלתו וחלקו כאלו הוא
חולק עמוהם חכמתו שהיא חכמת התורה וכו', אבל לגבי חכמי העובדי
כוכבים אינו חולק להם מחכמת התורה אלא נתן להם חכמה דעלמא.
וכן לענין כבוד לגבי מלכי ישראל אמר חילק מכבודו שהוא כבוד
האמתי דאין כבוד אלא תורה והיינו שחלק ליראיו משא"כ למלכי
עובדי כוכבים [דעלמא] שהוא נתן להם כבוד [דעלמא].

יח. ראה במדרש שמואל (הקדמה): לבא אל תכונת כוונת התנא
בזה צריך לדקדק ראשונה שאם כוונתו לומר שכל איש ישראל
אחד חכם ואחד רשע כולם כאחד יש להם חלק לעולם הבא, הנה
הוא באמת עול גמור, וכי משוא פנים יש בדבר לזכות כולם לחיי
העולם הבא והיה כצדיק כרשע חלילה לו, וכבר נתעורר על זה
הרב בעל העקידה ז"ל. ועוד, כי ימשך מזה התרשלות לאדם לעבודת
בורא כיון שבלא טורח יהיה לו איזה חלק לעולם הבא. ועוד,
שהכתוב שמביא אומר הפך, דקאמר 'ועמך כולם צדיקים', משמע
דוקא אם יהיו צדיקים, מדלא קאמר כולם סתם. ועוד, דסיפיה
דקרא למה לי.
יט. ע"פ הכתוב (דברים טו ט).

רק ישראל נקראים 'אדם' ולא האומות
וְכֵן כְּתָבוּ הַמִּקְבָּלִים עַל מַה שְּׁאָמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְכָרְנָם לְכַרְכָּה (צ"מ קיד): 'אָדָם אַתֶּם' (יחזקאל לו
6), אַתֶּם קְרוּיִים 'אָדָם', וְאִין אַמּוֹת הַעוֹלָם קְרוּיִים 'אָדָם'. שֶׁכֵּל הַנְּשֻׁמּוֹת וְהַרוּחוֹת וְהַנְּפִשׁוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵיוּ מִצַּד הַטּוֹב, הָיוּ כְּלוּלוֹת וְתַלְוּיוֹת

בְּאָדָם הָרָאוּשׁוֹן, כְּדֹאֵיתָא בְּמִדְרָשׁ (שְׁמו"ר מ ג) עַל פְּסוּק 'אִיפֹה הֵייתָ בְּיַסְדֵי אֶרֶץ' (איז ל ד) וְכו', וְלָכֵן אָמְרוּ 'אָדָם אַתֶּם', שֶׁכֵּל כְּלוּלוֹת נְשֻׁמּוֹתֵיהֶם הוּא נִשְׁמַת 'אָדָם', וְאֵתֶם נִיצוּצוֹת וְאִיבְרִים שְׁלוֹ. וּמִטַּעַם זֶה נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל 'גּוֹי אֶחָד' דְּכָתִיב (שְׁמו"ל ז י כג) 'וְיָמִי כַּעֲמֹד יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ'.

❖ **ביאורים** ❖

רק ישראל נקראים 'אדם' ולא האומות
וְכֵן כְּתָבוּ הַמִּקְבָּלִים עַל מַה שְּׁאָמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְכָרְנָם לְכַרְכָּה (ב"מ קיד): עַל הַפְּסוּק 'וְאֵתֶן צַאֲנֵי צֹאֵן מֵרַעִיתִי אָדָם אַתֶּם' (יחזקאל לד לא), אַתֶּם - יִשְׂרָאֵל בְּלִבְךָ קְרוּיִים כְּתוּבָר 'אָדָם', וְאִין אַמּוֹת הַעוֹלָם קְרוּיִים 'אָדָם'.
 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, שֶׁכֵּל הַנְּשֻׁמּוֹת וְהַרוּחוֹת וְהַנְּפִשׁוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵיוּ מִצַּד הַטּוֹב, כּוּלָן הָיוּ כְּלוּלוֹת וְתַלְוּיוֹת בְּאָדָם הָרָאוּשׁוֹן, כְּדֹאֵיתָא - כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ בְּמִדְרָשׁ (שְׁמו"ר מ ג) עַל פְּסוּק 'אִיפֹה הֵייתָ בְּיַסְדֵי אֶרֶץ'

(איוב לח ד) וְכו', 'איפה' משמעו שורש, שלכל נשמות ישראל יש שורש שנשמת אדם הראשון כ. וְלָכֵן אָמְרוּ עַל כָּלל יִשְׂרָאֵל 'אָדָם אַתֶּם', מִשּׁוּם שֶׁכֵּל כְּלוּלוֹת נְשֻׁמּוֹתֵיהֶם הוּא נִשְׁמַת 'אָדָם' הָרָאוּשׁוֹן כ. וְאֵתֶם כּוּלָם נִיצוּצוֹת וְאִיבְרִים שְׁלוֹ - שֶׁל נִשְׁמַת אָדָם הָרָאוּשׁוֹן. וּמִטַּעַם זֶה נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל 'גּוֹי אֶחָד' כְּמוֹ דְּכָתִיב (שְׁמו"ל ז י כג) 'וְיָמִי כַּעֲמֹד יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ', מִשּׁוּם שֶׁהֵם כּוּלָם נִחְשָׁבִים כְּאִישׁ 'אֶחָד' מִמֶּשׁ, שִׁישׁ לְכוּלָם שׁוֹרֵשׁ אֶחָד כ. שְׁכוּלָם פְּרִטִים שֶׁל אָדָם

❖ **מקורות וצינונים** ❖

וּבְדֶרֶךְ חַיִּים לְמַה"ל (להלן פ"ד מ"ד): אמרו ז"ל בפרק הרואה (ברכות נח). הרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליריאו ואלו אצל מלכי אומות העולם אומר ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם. וההפך הזה כי לישראל חלק מכבוד עצמו עד שנתן להם חלק מכבודו ואלו לאומות לא אמר שחלק רק שנתן להם כמו הנותן מתנה לאחר אבל לא חלק משלו.
ועוד כתב (נתיבות עולם נתיב התורה פ"ד): במסכת ברכות (נח) הרואה חכמי אומות העולם אומר ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם והרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליריאו. ומה הפרש בין זה לזה, אבל ההפרש אשר יש בין זה לזה כי לשון נתינה משמע אינו מן עצם החכמה שהיא אל הש"ת, כי האומות אמרו עליהם ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם, כי במה שהם בשר ודם חמרים השפיע השם יתברך להם חכמה, ואין זה מן אמות חכמת השם יתברך שהיא נבדלת אלהית, אבל לישראל השפיע החכמה העליונה האלהית.
כג. בגמרא: קברי עובדי כוכבים אינו מטמאין באהל, שנאמר 'אתן צאני צאן מרעייתי אדם אתם', אתם קרויין 'אדם', ואין העובדי כוכבים קרויין אדם.
כד. במדרש: עד שאדם הראשון מוטל גולם הראה לו הקב"ה כל צדיק וצדיק שעתידי לעמוד ממנו, יש שהוא תלוי בראשו של אדם, ויש שהוא תלוי בשעריו, ויש שהוא תלוי במצחו ויש בעיניו ויש בחוטמו ויש בפיו ויש באזנו ויש במלתיו. ותדע לך בשעה שהיה איוב מבקש להתנוכח עם הקב"ה ואמר 'מי יתן ידעתי ואמצאהו אערכה לפניו משפט' (איוב כג ג), הקב"ה משיבו אתה מבקש להתנוכח עמי 'איפה היית ביסדי ארץ', מהו 'איפה', א"ר שמעון בן לקיש אמר לו הקב"ה, איוב, אמור לי האיפה שלך באיזה מקום היתה תלוייה, בראשו או במצחו או באיזה אבר שלו, אם יודע אתה באיזה מקום היתה איתך אתה מתוכח עמי.
וביאר בעץ חיים (הקדמה): וכבר נרמז כל זה גם בדברי רבותינו ז"ל במדרשים וכמו שאמרו בשמות רבה פרשת כי תשא וכן במדרש תנחומא בפרשת כי תשא על פסוק (איוב לח ד) 'איפה היית ביסדי ארץ' וכו' כי כל הצדיקים וכל באי עולם מזרע ישראל תלויים בגופו

של אדם הראשון, זה בגופו זה בראשו זה באזנו זה בצווארו וכו'. וכן על דרך זה כל הנפשות תלויות בנפשו וכל הרוחות ברוחו וכל הנשמות בנשמתו. וכמו שגופו של אדם הראשון כלול מרמ"ח אברים ושס"ה גידים, כן נפשו רוחו ונשמתו גם כולם תלויים בתורה שיש בה רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה.
ובשער הגלגולים (הקדמה ג): נודע כי כמו שגופו של אדם כלול מכמה נצוצות, ברמ"ח איברים ושס"ה גידים, ויש כמה נצוצות בראשו, וכן בעיניו, וכן בכל אבר ואבר, כן הנפש היא. וכמו שדרשו במדרש תנחומא ובמדרש רבה בפרשת נשא על פסוק 'איפה היית ביסדי ארץ', מלמד שהיה אדם הראשון מוטל גולם, וזה תלוי בראשו וכו'. וכדמיון זה נחלק הרוח שבו.
כז. ראה בתוספות (ע"ז ה): אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, ואם תאמה, מכל מקום יכלו על ידי עובדי כוכבים שיהו מולידים. ואומר הר"ר אלחנן דנשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף אחד.
כח. ראה בירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד): כתיב 'לא תקום ולא תטור את בני עמך', היך עבידא הוה מקטע קופד ומחת סכינא לידוי תחזור ותמחי לידיה, 'ואהבת לרעך כמוך'.
ובטעמי המצוות לאר"י (פר' קדושים): מצות 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא י"ח). דע כי כל ישראל סוד גוף אחד, כל נשמת אדם הראשון וכו', וכל אחד מישראל הוא אבר פרטי, כי זה הערבות שאדם ערב בשביל חברו אם יחטא. ולכן נוהג מורי זללה"ה לומר פרטי הוודיים כלם אפי' שלא היה בו, והיה אומר כי אעפ"י שלא מצאו בו צריך להתודות עליהם, ולכן תקנו בלשון רבים, 'חטאנו וכו' ולא 'חטאתי', כי כל ישראל גוף אחד, לכן אעפ"י שאין בו אותו עון, ראוי להתודות, כי כשעשהו חבריו כאלו עשהו עצמו ולכן נאמר בשון רבים, ואפי' אם היחיד מתפלל ומתוודה בביתו, צריך לומר לשון רבים, כי מה שחטא אחד נחשב כאלו חטאו ביחד, מצד ערבות נשמות.
ובשער הכוונות (דרושי חזרת ועמידה ה): גם צריך האדם לומר כל פרטי הוודיו כולם 'אשמנו בגדנו' כו', אעפ"י שיועד האדם בעצמו שאין בו כל הדברים ההם ונראה כמדבר שקר, אין חשש בזה, ואדרבה הוא

אלו מצות לא תעשה, היו כל האיברים שלו מתעדנים שם, וכל אחד קבל חלקו. ואף אחר שחטא אדם, וגרם התערבות טוב ברע,

ובשלקח הקדוש ברוך הוא האדם והניחו בגן עדן ולמדו התורה, בְּדַאמְרִינָן (ווסר נלשית טו). 'לְעֵבְדָהּ' (נלשית ז טו) אלו מצות עשה ו'לְשִׁמְרָהּ'

ביאורים

תעשה^כ, היו אז כל האיברים שלו - של אדם הראשון מתעדנים ומתענגים שם - בגן עדן, וכל אחד מישראל הכלולים כולם באדם הראשון קבל את חלקו ברוחניות והקדושה. ואף אחר שחטא אדם הראשון בחטא עץ הדעת, ועל ידי זה גרם התערבות של הטוב ברע^כ,

הראשון. ובשלקח הקדוש ברוך הוא את האדם הראשון והניחו בגן עדן ולמדו את התורה, כמו שנאמר (בראשית ב טו) 'ויקח ה' אלהים את האדם ויניחיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה', בְּדַאמְרִינָן (וזהר בראשית כו). 'לְעֵבְדָהּ' אלו מצות עשה ו'לְשִׁמְרָהּ' אלו מצות לא

מקורות וצינונים

הברית והחסד המגיע לך מן הקבוץ ומן התחברות האנשים, אמנם לדעת מה המשל אשר נוכל להמשיך לו להחבירה למען נלמד דבר מתוך דבר ונדענו על בוריו איך לצאת ידי החוב הזה כראוי וכנכון, נאמר כי אמת משל היה מה שהסכימו כל חכמי קדם במשל הקדמוני שחברת מין האנושי בכלל הוא כמו איש אחד ממש המחובר מאברים רבים וכל איש פרטי ממינו הוא כמו אבר או חלק אחד מכלל גוף איש אחד, וכמו שהראש שבאדם אינו יכול להשלים בעצמו לפעולת אדם כל הדברים הנצרכים לקיום כל הגוף, אבל מחוברים בגוף אברים וחושים רבים אשר כל אחד מיוחד לפעולה אחרת וכל חוש למוחש אחר, ועל ידי כלם יחד מגיע כל מיני תועלת הנצרך להשלמת האיש בכלל כי פועל אדם וישלם לו ע"י כל האברים יחד, כך כל אישי המין בפעולתם משלימים מין האדם בכללו בעולם על מכונו ויש שכר לכעולתם, ומזה דעת לבנו נקל להבין תשלום החוב הזה כראוי לו, והמנהג כמנהג האברים כי כאשר יתנהגו האברים זה עם זה באיש כך מחוייבים האישים להתנהג זה עם זה במין.

כו. בזהר: 'לעבדה' בפקודין דעשה, 'ולשמרה' בפקודין דלא תעשה. **כז. בגמרא** (שבת קמו): מפני מה עובדי כוכבים מוזהמין, שלא עמדו על הר סיני. שבשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא. ישראל שעמדו על הר סיני, פסקה זוהמתו, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני, לא פסקה זוהמתו. וברש"י: כשבא נחש על חוה, כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא עליה, דכתיב (בראשית ב יג) 'הנחש השיאני', לשון נשואין.

וביאר בשערי קדושה (ח"א א): ודע כי אחר שחטא אדם הראשון ואכל מעץ הדעת טוב ורע, חוברו נפשו וגופו גם הם כל אחד מטוב ורע, וזו היא ענין זוהמת הנחש שהטיל בחוה ובאדם, ועל ידי הרע והזוהמא שהטיל בהם גרמו להם חלאים ונגעים ומיתה לנפשם ולגופם, וזהו שכתוב (בראשית ב יז) 'כי ביום אכלך ממנו מות תמות', מיתת הנפש ומיתת הגוף.

ובשער הגלגולים (הקדמה כג): וזה סוד פסוק 'כי אם עונותיכם היו מנבדלים' (ישעיה נט ב) וכו', כי אותה הקליפה הנעשת מפני העון, מלבישתו ומבדלת בין הנשמה, אל ה' אלהים שממנה חוצבה, והאור הנמשך אליה מאתו יתברך אינו נמשך ומאיר בה מחמת קליפתה, אשר סובבת עליה, וענין זה נרמז במה שאמרו ז"ל מלמד שבא נחש על חוה והטיל בה זוהמא וכו'. וגם על האדם ועל זרעו הבאים אחריו עד ימות המשיח, אין אדם נצול ממנה, לפי שכלם היו אז כלולים באדם הראשון כשחטא. וזהו הצד השווה, שבכל הנשמות אפילו באותם שמתו בעטיו של נחש, היה בהם השתל זוהמא הנזכר. האמנם לא כולם שוים, ויש הפרש ביניהם כנזכר לעיל, כי כל נשמה נפגמה כפי מדרגה וקרובה אל החטא שחטא אדם הראשון.

מוכרח לומר כך. ובוה תבין טעם נכון למה נתקן היודי בלשון רבים, כי היה צריך לומר 'אשמתי בגדתי' כו'. אך הענין הוא שמלבד מה שעשנו האדם על חטאיו גם הוא ענש על חבירו מטעם הערבות, כי כל ישראל הם גוף אחד כולל מאיברים רבים, א"כ לזה ראוי לאדם שיתודה בלשון רבים כדי שיתודה גם על חבירו, ולכן אף אם יש עבירות שלא חטא בהם הנה אפשר שחבירו חטא בהם, וצריך להתודות בלשון רבים אעפ"י שהוא לא עשה אותה העבירה.

ודאה עוד בעץ הדעת טוב (פ"ר יתרו): להורות כן לא נתנו עשרת הדברות בלשון רבים, כי לא לכל העולם ניתנו רק לישראל עמו בלבד אשר כולם אדם, סוד 'אדם אתם', וכל ישראל כאברים רבים מחוברים ואינם רק גוף אדם אחד בלבד אשר. לכן נצטוינו 'לא תשנא את אחיך' (ויקרא ט יז), כי כולנו אחים אברים מיוחדים, 'ואהבת לרעך כמוך' (שם פסוק יח), כי גופך ממש הוא, ואין עין ימין חפץ בנזק עין שמאל, וזהו שנאמר 'כמוך', ולכן נקראו ישראל 'גוף אחד בארץ' (שמואל ב יז כג), ולכן אמר 'אנכי ה' אלוקיך' (שמות ב א) בלשון יחיד, כי כל ישראל אדם אחד הם, למעוטי שאר האומות.

ועוד שם (פ"ר קדושים): 'לא תקום וכו' ואהבת לרעך כמוך'. ירצה, במה שנודע בפסוק 'אדם אתם', כי כל ישראל הם אילן אחד ואדם אחד כולל מן רמ"ח איברים, וכמו שכל אברי האדם אוהבין זה לזה, וזהו שנאמר 'ואהבת לרעך', כי 'רעך' ממש הוא 'כמוך', כלומר כדמיון גופך המחובר מאיברים רבים, וגם לסיבת זה 'לא תקום ולא תטור' וכו' להתקנא איש ברעהו ולהתגדל עליו, וכמו שאברין הקטנים כדמיון הרגלים נשמעין אל אברים הגדולים כדמיון הראש והעין, כך הקטנים שבכם יהיו נשמעים לגדולים, כי מעולם לא נמצא כי רגלי האדם יתקנאו בראשו ללכת הראש למטה והרגלים למעלה.

ובשל"ה (פ"ר יושב תורה אוו): דע כי כל ישראל הם נקראים נפש אחת. וכולם בכלל נקראים אדם, כמו שנאמר 'אדם אתם', וכן כתוב (בראשית מו כו) 'כל הנפש הבאה ליעקב וגו', קראם 'נפש' אחת. וכמו שרמ"ח איברי הגוף הם אדם אחד, כן ישראל כל אחד מהם אבר אחד, ונקראים בזהוה שייפי דגופא. ויש מדרגות באיברים, זה מוח זה לב זהו עין זהו יד כו'. כך מדרגות בישראל זה למעלה מזה, ומכל מקום שייפי דגופא מתחברות ונעשים אדם אחד, והם מוכבה לסוד אדם היושב על הכסא, שהוא אחד ברמ"ח איברים ורוחניים, שהם שורש רמ"ח מצות אשר יעשה האדם וחי בהם. נמצא האדם המפורשי את עצמו מן הכלל ויוצא מהסכמתם, אז הוא אבר מן החי, וזה האבר הוא מת והוא חרם, כי הלך לחרמה החרם ונאבד בר מינו. ועל כן חרם עולה רמ"ח.

ובספר הברית שם (פ"ח): אך לדעת מהות החוב הזה שהוא התכלית הנמשך מן אהבת ריעים, נאמר שהוא מה שתזוהר לשקוד על קיום התקשרות מין האנושי בקשר אמין בעבותות האהבה ומה שתשמור

וְגַרְם עוֹד לְאוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת הַפּוֹבוֹת הַנְּאָחוֹזוֹת בְּאִיבְרִיּוֹ, לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאוֹתָן שֶׁל 'אָדָם בְּלִיעֵל', וְגַרְם עוֹד לְאוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת הַפּוֹבוֹת הַנְּאָחוֹזוֹת בְּאִיבְרִיּוֹ, לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאוֹתָן שֶׁל 'אָדָם בְּלִיעֵל',

ביאורים

וְגַרְם עוֹד לְאוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת הַפּוֹבוֹת הַכּוֹלוֹת בּוֹ וְנְאָחוֹזוֹת בְּאִיבְרִיּוֹ, לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאוֹתָן אִיבְרִים שֶׁל הַסְטְרָא אַחְרָא כ"ב שְׁנָקָרָא 'אָדָם בְּלִיעֵל' כ"ב, וְהַנְּשָׁמוֹת שֶׁהֵיוּ תְלוּיוֹת בְּרֹאשׁ הָאָדָם דְּקֹדְשָׁה נִתְעַרְבוּ בְּרֹאשׁ

מקורות וצינונים

במצרים היו כל ניצוצות הראש של כל ישראל מעורבין בהם ולא נגאלו משם עד שיצאו ונתבררו מתוכם כל הנשמות. וזה סוד 'וינצלו את מצרים' (שמות יב לו) שעשאוה כמצולה שאין בה דגים שהם ישראל הנרמזים בדגים וידגו לרוב, או כמצודה שאין בה דגן הם ישראל הנרמזים כדגן.

כ"ב. ראה בשער הפסוקים (פר' וישב): הנה הקליפות עם הקדושה, היא כקוף בפני אדם. ויש אדם דקדושה עליון. ויש אדם בליעל. כי גם זה לעומת זה עשה האלהים.

ובשל"ה (שער האותיות אות ק' קדושה ז: דע, כי זה לעומת זה עשה האלהים, כי כמו שיש שיעור קומה בסטרא דימינא סטרא דקדושה הנקרא אדם העליון, כן לעומתו עשה שיעור קומה מסטרא דשמאלא הנקרא אדם בליעל שהוא כקוף בפני אדם. והבחירה נתונה ביד האדם לנטות לכף זכות או לכף חובה. רמ"ח מצות הם שיעור קומת האדם העליון, רמ"ח שייפין קדישין, וכל מצוה יש בה רמז יהו"ה כמו שפירש בתקונים ורעיא מהימנא, כי מצוה בחילוף 'מץ' בא"ת ב"ש הוא יהו"ה, והרי יהו"ה כללות כל הקומה, אלא שבכל אבר ואבר יש כללות הכל. וזה הוא שאמרו בסוטה (ג:) אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, כל העושה מצוה אחת בעולם הזה מקדמתו והולכת לפניו, כי יהיה נעשה מהמצוה מלאך אחד שלם ברמ"ח אברים שהוא סניגור לו. וכתב ראשית סמאל. וזהו 'אל תאמר אשלמה רע' וכו' הראשון שאמרו חכמינו זכרונם לברכה באדם הראשון שהיו בו כללות כל הנשמות, יש מהם תלויים בשערות ראשו ויש מהם בזרועו, יש מהם בגופו יש מהם ברגלו, והרי כל נשמה כלולה מרמ"ח אברים ומכל מקום היא חלק אבר פלוני. וכן כל קטיגור כיון שנעשה מכח האדם הזה בכח כל רמ"ח אברים, יש לו רמ"ח אברים, והוא חלק אבר פלוני משיעור קומת סמאל. וזהו 'אל תאמר אשלמה רע' וכו' בזהוהר פרשת מקץ, שלא תאמר אשלים הרע שהוא סמאל בחטאו לעשות לו שיעור קומה שלימה, ואמר דהא לא אשתלים דא מנוולא אלא בחטאין דבני נשא, ובגין כך בעי בר נש לאזדהרא דלא ישתלים ההוא יצר הרע בחטאיו, ויסתמו תדיר, דהא יצר הטוב בעי לאשלמא ליה בשלימות תדיר ולא יצר הרע, ובגין כך אל תאמר אשלמה רע, קוה אל ה' וישוע לך, עד כאן. נמצא כי שיעור כל הקומה משתלם על ידי מעשים רעים הרבה, אמנם כל חטא וחסא חלק אבר ממנו כלול מרמ"ח.

ל. ראה בשערי קדושה (ח"בשער א: ו) ולמנון תדע טעם עשית המצות על שרשם כאשר גלית אונך בחלק ראשון, אכתוב לך מה שאמרו בספר התקונים תקון י"ח (לב:) ותקון ע' (קל) ואלקוט שרשיו ואסדרנו בתכלית הקצור. כל בניא וכל בר נש כל חד סליק לאבר דיליה די נשמתיא אצטיל מההוא אבר מנהון ברישא דמלכא, מנהון בנימין דשערא, בעינין, באודנין, באנפין, בחוטמא, בפומא, בצואר, בידין, בקומה דאיהו גופא, בשוקין, בירכין, ברגלין, באות ברית, במוחא, בלבא. וכל אבר מאלין אית ליה ספירה ידעיא מאינון עשר ספיראן, וכל אלין אברים אינון בדיוקנא דנפא דמלכא ואית מאן דנשמתיא

כח. ראה בפרי עץ חיים (שער הק"ש פ"א): כבר הודעתין ענין גלות השכינה באמתיות מה ענינו, כי הלא על ידי חטא אדם הראשון נפלו כל הניצוצין של נשמות הקדושות לתוך הקליפות, ואין בהם כח לצאת משם לולי רחמי ה' יתברך שגלתה שכינה עמנו, ואז על ידי הכנסתה תוך הקליפות היא מלקטת אותן הנשמות הקדושות וכו'. גאות מצרים היתה גאולה שלימה, כי אז 'וינצלו את מצרים' (שמות יב לו) שעשאוהו כמצולה שאין בה דגים (ברכות טו), ולא נשאר בהם שום ניצוץ קדושה והיתה גאות השכינה לגמרי, מה שאין כן בשום גאולה אחרת. וזהו הטעם לזכור יציאת מצרים יותר מכל שאר הגאולות, כי היא גאולה שלימה, אך האחרות צריכין עדיין תשלום, אמנם לעתיד לבוא תהיה גאולה שלימה יותר מגאולת מצרים, כי גאולת מצרים היתה פרטיות, אבל לעתיד תהיה גאולה שלימה וכלליות בכל העולם, כי אז לא ישאר שום ניצוץ קדושה בכל העולם אשר הדיחנו שמה וכו'. הלא גם זה לעומת זה עשה אלהים, וכאשר חטא אדם הראשון פגם בכל העולמות, ואם כן היה מוכרח שנפלו ממנו ניצוצי הקדושה ונתערבו בכל ארבע רוחות העולם ובכל שבעים אומות, כל אחד נטל את חלקו, והנה אותן הניצוצין, אין בהם כח לצאת משם, רק על ידי ישראל מצוית העושיין ותפלות, ועל ידי תפלותיהן נמלץ אותן בסוד מיין נוקבין כנודע ליודעי חן, ומתבררין אז כולן וכו'. ישראל צריכין להגלות עם השכינה בכל שבעים לשון, אשר שם ניצוצי הקדושה ללקטן משם.

ובשער המצות (פר' ראה): נודע מה שנתבאר אצלנו בטעם שכינה בגלות מה ענינו, כי הנה הסיבה היא שעל ידי חטא אדם הראשון עירב טוב ברע, וכל הנשמות של קדושה נפלו לתוך הקליפות הם שבעים כנגד ע' אומות, וצריכין ישראל לגלות בין כולם כדי ללקט הנשמות שנפלו בתוך כל קליפה שבהם. וכאשר יגמר לקיטת כל הנשמות מן הע' אומות אז הוא זמן דמטו רגלין ברגלין הנזכר בפרשת פקודי ואז יתקיים מקרא דכתיב (ישעיה כה ח) 'בלע המות לנצח' וכו'. וכמו שאדם הראשון פגם בכל העולמות לכן כשנפלו ממנו הנשמות הכלולות בו אל הקליפות נתערבו בד' רוחות העולם אשר מכלם נטל עפרו כנודע, וכל אחד משבעים שרים של אומות העולם שהם כללות הקליפות כולם כל אחד לקח חלקו, ואותם הנשמות אין כח בהם לצאת משם אלא בכח מצות ותפלות ישראל והם מבררין אותם מתוך הקליפה ומוציאים אותם משם ומעלים אותם למעלה בבחינת מיין נוקבין כנודע וכל זה ע"י תפלתם של ישראל וכו'. וזהו סוד 'עת אשר שלט האדם באדם לרע לו' (קהלת ה טו), רצה לומר אשר שלט האדם דקליפה באדם דקדושה שהם הנשמות, כי הם לרע לו לאדם דקליפה, כי שליטת הקליפה על ישראל בעת הגלות הוא לרע להם, כי על ידי כן מוציאים מתוכם נשמות הטהורות ולרע להם היתה שליטתם וכו'. ועתה נבאר ענין גלות מצרים למה נזכר יותר מכל שאר הגלויות, והטעם הוא כי